

Autoreferat

Dariusz Libionka

ur. 25 czerwca 1963 r. w Bielsku-Białej
ul. Struga 3
20-709 Lublin
Instytut Filozofii i Socjologii PAN
ul. Nowy Świat 72
00-330 Warszawa

I. Posiadane tytuły naukowe

- 25 VI 1991 – Uzyskanie tytułu magistra historii w Instytucie Historii na Wydziale Nauk Humanistycznych Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego.
- IX 1992–VI 1996 – Studia doktoranckie w Szkole Nauk Społecznych Instytutu Filozofii i Socjologii PAN.
- XI 1998 – Obrona rozprawy doktorskiej pt. „Kwestia żydowska w prasie katolickiej w Polsce w latach 30. XX wieku” napisanej pod kierunkiem prof. dr hab. Krystyny Jasińskiej-Kersten w Instytucie Historii PAN.
- 15 XII 1998 – Uzyskanie stopnia doktora nauk humanistycznych w zakresie historii nadanego uchwałą Rady Naukowej Instytutu Historii PAN.

II. Przebieg pracy zawodowej

- X 1994–XII 1998 – Asystent w Pracowni dziejów Polski po 1945 r. w Instytucie Historii PAN.
- I 1999–IX 2005 – Adiunkt w Pracowni dziejów Polski po 1945 r. w Instytucie Historii PAN.
- XII 1999–VII 2007 – Główny Specjalista w Oddziałowym Biurze Edukacji Publicznej Oddziału Instytutu Pamięci Narodowej w Lublinie.
- Od X 2005 – Adiunkt w Zakładzie Badań nad Zagładą Żydów w Instytucie Filozofii i Socjologii PAN.
- Od 2005 – Redaktor naczelny rocznika „Zagłada Żydów. Studia i Materiały”.
- Od VII 2007 – Kierownik Działu Naukowego Państwowego Muzeum na Majdanku.

III. Nagrody i wyróżnienia

W 2009 r. otrzymałem Nagrodę im. Łukasza Hirszowicza przyznawaną przez Żydowski Instytut Historyczny za „pionierskie prace dotyczące stosunków polsko-żydowskich w latach Zagłady oraz za zasługi jako redaktora naczelnego rocznika «Zagłada Żydów. Studia i Materiały»”.

W 2010 r. książka *Żydzi w powstańczej Warszawie*, której jestem współautorem, otrzymała nominację do Nagród Historycznych „Polityki” w kategorii Prace naukowe i popularnonaukowe.

W kwietniu 2008 r. zostałem odznaczony Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski za całokształt pracy naukowej.

IV. Charakterystyka dorobku naukowego

W okresie po ukończeniu rozprawy doktorskiej moje zainteresowania badawcze koncentrowały się na następujących obszarach: 1. stosunek Polskiego Państwa Podziemnego do eksterminacji Żydów na ziemiach polskich; 2. konspiracja w getcie warszawskim; 3. udział Żydów w Powstaniu Warszawskim; 4. Zagłada w perspektywie Kościoła katolickiego w Polsce; 5. dyskurs historyczny na temat Zagłady; 6. historia Zagłady na ziemiach polskich; 7 studia z dziejów PRL.

Charakterystyka publikacji stanowiących podstawę wniosku habilitacyjnego

1. Zagadnienie stosunku Polskiego Państwa Podziemnego do eksterminacji Żydów stanowi od kilku lat główny przedmiot moich badań. W latach 2006–2011 opublikowałem na ten temat trzy bardzo obszerne studia, a także liczne przyczynki i opracowania materiałów źródłowych. Badania te opierają się na szeroko zakrojonych kwerendach przeprowadzonych w archiwach w kraju (Archiwum Akt Nowych, archiwum Wojskowego Biura Badań Historycznych, archiwa IPN w Warszawie i Lublinie, archiwa państwowe, archiwum Żydowskiego Instytutu Historycznego) i za granicą (archiwum Studium Polski Podziemnej oraz Instytutu Polskiego i Muzeum im. gen. Sikorskiego w Londynie – m.in. w ramach stypendium Fundacji na rzecz Nauki Polskiej, archiwa Instytutu Yad Vashem w Jerozolimie oraz kibucu Dom Bojowników Gett). Pierwsze ze wspomnianych studiów (*ZWZ-AK i Delegatura Rządu RP wobec eksterminacji Żydów polskich, w: Polacy i Żydzi pod okupacją niemiecką 1939–1945. Studia i materiały*, red. Andrzej Żbikowski, Warszawa: IPN, 2006, s. 15–208) zawiera całościowe opracowanie dotyczące najważniejszych aspektów traktowania Żydów obywateli II RP i reagowania na kolejne etapy Zagłady przez cywilny i wojskowy

pion polskiej konspiracji. Na podstawie odnalezionych w archiwach materiałów źródłowych (była to głównie dokumentacja polskiego podziemia) dokonałem wielu uściśleń i ustaleń faktograficznych oraz zaproponowałem nowe interpretacje odnoszące się zarówno do sytuacji na poziomie centralnym, jak i lokalnym. Przedmiotem opisu były rozmaite kwestie, począwszy od reakcji na tworzenie gett i nasilające się prześladowania Żydów, traktowania spraw żydowskich w Komendzie Głównej ZWZ-AK i biurze Delegata Rządu, przez meandry polityki informacyjnej na linii Warszawa –Londyn, dyskurs prasowy, rekonstrukcję kontaktów AK z Żydowską Organizacją Bojową i aktywność AK w okresie powstania w getcie warszawskim, skończywszy na dokonywanych przez różne komórki polskiego podziemia ocenach postaw i zachowań ludności polskiej i postrzeganiu uciekinierów z gett i obozów przez lokalne oddziały partyzanckie na terenie okupowanego kraju. Integralną częścią tekstu jest aneks źródłowy zawierający nieznane lub pomijane wcześniej, z różnych względów, dokumenty. Mimo iż w niektórych partiach jest to opracowanie przestarzałe, nadal pozostaje najobszerniejszą monografią tego zagadnienia. Studium to zostało opublikowane w jednym z najważniejszych izraelskich wydawnictw naukowych („Dapim. Studies on the Holocaust”, redagowanym na Uniwersytecie w Hajfie).

Kolejne opracowanie, opublikowane w 2007 r., stanowiło próbę rekonstrukcji stosunku AK do Zagłady na ziemiach województwa warszawskiego na tle działalności innych organizacji konspiracyjnych (*Polska konspiracja wobec eksterminacji Żydów w dystrykcie warszawskim*, w: *Prowincja noc. Życie i zagłada Żydów w dystrykcie warszawskim*, red. Barbara Engelking, Jacek Leociak, Dariusz Libionka, Warszawa: Centrum Badań nad Zagładą Żydów, 2007, s. 443–504). Tekst został napisany w dużej mierze na podstawie zespołu akt Obszaru Warszawskiego AK, przechowywanych w AAN i archiwum IPN. Również tym razem udało mi się dokonać licznych uściśleń, a także zakwestionować utrzymujące się w literaturze przedmiotu przekłamania i zafałszowania wynikające czy to z nadmiernego zaufania do powojennych wspomnień i relacji, czy też z przyczyn pozanaukowych. Szczególnie ważne okazało się zwrócenie uwagi z jednej strony na lokalne wydawnictwa prasowe AK, w przeciwieństwie do centralnych organów konspiracyjnych opisujące na bieżąco przebieg eksterminacji Żydów na warszawskiej prowincji, z drugiej zaś na dokumenty zawierające oceny nastrojów społecznych sporządzane na przestrzeni 1943 r. Trzecie studium z tej serii, ogłoszone w 2011 r., dotyczy stosunkowo słabo rozpoznanych zagadnień związanych z przebiegiem Zagłady na terenach wiejskich Generalnego Gubernatorstwa. Interesowały mnie formułowane przez lokalne struktury podziemia – oprócz AK również konspiracji ruchu ludowego – oceny nastrojów społecznych w latach 1942–1944,

postaw i zachowań ludności polskiej w obliczu likwidacji gett, reakcje na przejawy kolaboracji i demoralizacji na wsi, stosunek członków lokalnej konspiracji do uciekinierów z gett, a także przedstawianie losu Żydów w dokumentach wewnętrznych i prasie konspiracyjnej oraz wizje stosunków na wsi w programach konspiracyjnych ugrupowań politycznych. Tym razem punkt ciężkości położony został na obszar województwa krakowskiego (*Zagłada na wsi w optyce polskiej konspiracji (1942–1944)*, w: *Zarys krajobrazu. Wieś polska wobec zagłady Żydów 1942–1945*, red. Barbara Engelking, Jan Grabowski, Warszawa: Centrum Badań nad Zagładą Żydów, 2011, s. 57–138). Do tej problematyki odnoszą się również mniejsze publikacje traktujące o postrzeganiu przez struktury Polskiego Państwa Podziemnego eksterminacji Żydów na terenach wcielonych do Rzeszy w latach 1939–1943, działaniach AK i Delegatury Rządu na rzecz obozów pracy na Lubelszczyźnie i bezpośrednich reakcjach na wymordowanie więźniów w ramach operacji „Erntefest” oraz teksty omawiające debaty wokół „kwestii żydowskiej” w powojennej Polsce prowadzone w kraju i na emigracji. Ponadto dokonałem charakterystyki dokumentacji AK i Delegatury Rządu zawierającej odniesienia do Zagłady, a także opatrzyłem komentarzem i opublikowałem korespondencję Henryka Wolińskiego, szefa referatu spraw żydowskich w KG AK, przechowywaną w archiwum kibucu Dom Bojowników Gett w Izraelu. Uzupełnieniem tego nurtu moich zainteresowań są rekonstrukcje przypadków mordów na ukrywających się Żydach dokonywanych przez członków lokalnych struktur Narodowej Organizacji Wojskowej, Narodowych Sił Zbrojnych, Armii Krajowej na Lubelszczyźnie i Kielecczyźnie, przeprowadzone na podstawie dokumentacji konspiracyjnej oraz materiałów powojennych śledztw i procesów sądowych. Niektóre z tych przypadków nie były wcześniej znane, inne wywoływały gwałtowne spory wśród historyków (najnowsze opracowanie: *Narodowa Organizacja Wojskowa i Narodowe Siły Zbrojne wobec Żydów pod Kraśnikiem – korekta obrazu*, „Zagłada Żydów. Studia i Materiały” 2011, nr 7, s. 23–62). Analizowałem również kilka przypadków mordowania Żydów po wojnie przez członków podziemia antykomunistycznego i ich szeroki kontekst.

Obecnie kontynuuję studia nad tą tematyką – przygotowuję analizę dotyczącą postrzegania przez różne odłamy polskiej konspiracji kwestii własnościowych i zmian struktury społeczno-gospodarczej kraju w okresie okupacji niemieckiej, a także opracowanie na temat funkcjonowania podziemnego sądownictwa (Cywilnych Sądów Specjalnych) przy wykorzystaniu dokumentacji powojennych śledztw i procesów wytoczonych pracownikom podziemnego wymiaru sprawiedliwości. Zajmuję się również traktowaniem ukrywających się Żydów przez partyzantkę komunistyczną.

2. Analizując skomplikowane relacje między Armią Krajową a Żydowską Organizacją Bojową, zetknąłem się z problematyką żydowskiego podziemia w getcie warszawskim. Szczególnie zainteresowała mnie historia utworzonego pod egidą syjonistów rewizjonistów Żydowskiego Związku Wojskowego, która przez kilka dziesięcioleci budziła skrajne emocje i rozmaite kontrowersje. Pierwszy tekst na ten temat opublikowałem w 2005 r. Dokonałem w nim analizy wiarygodności najważniejszego z punktu widzenia narracji historycznej korpusu źródeł, podając w wątpliwość podstawowe fakty związane z okolicznościami powstania i funkcjonowania ŻZW (*Apokryfy z dziejów Żydowskiego Związku Wojskowego i ich autorzy*). W przekonujący sposób dowiodłem rozlicznych fałszerstw i zniekształceń dokonanych przez osoby podające się za świadków i uczestników historii, jak również wskazałem na przyczyny bezradności polskich i zagranicznych środowisk naukowych wobec ich działań. Przeprowadzone w kolejnych latach kwerendy w archiwach polskich i izraelskich umożliwiły dokładne rozpoznanie i opisanie mechanizmu nawarstwiających się fałszerstw i manipulacji w PRL i Izraelu, a także, co bardziej istotne, pozwoliły na odtworzenie prawdziwej historii Żydowskiego Związku Wojskowego i rzeczywistego kontekstu jego funkcjonowania. Finalnym efektem tych studiów była wydana w 2011 r. publikacja książkowa (*Bohaterowie, hochsztaplerzy, opisywacze. Wokół Żydowskiego Związku Wojskowego*), powstała przy współpracy z izraelskim historykiem Laurencem Weinbaumem. Tematem pierwszej jej części jest proces tworzenia i światowej kariery sfałszowanej historii powstania w getcie warszawskim na tle działalności komunistycznej Służby Bezpieczeństwa oraz realizacji polskiej i izraelskiej polityki historycznej. Druga część traktuje o genezie i ideologii utworzonej przez Włodzimierza Żabotyńskiego Nowej Organizacji Syjonistycznej i jej młodzieżowej przybudówki Betar, ich działalności pod okupacją sowiecką i niemiecką, ze szczególnym uwzględnieniem funkcjonowania w getcie warszawskim i roli odegranej w powstaniu w kwietniu 1943 r. Praca ta, podobnie jak publikowane wcześniej w Polsce i Izraelu artykuły zapowiadające najnowsze ustalenia, dokonały zasadniczego przełomu w traktowaniu problematyki powstania w getcie warszawskim i sposobach jego upamiętniania. Książka ukaże się również w języku angielskim. Publikację tę uważam za swoje szczególne osiągnięcie naukowe.

3. W roku 2009 wraz z Barbarą Engelking opublikowałem książkę o losach Żydów w czasie Powstania Warszawskiego (*Żydzi w powstańczej Warszawie*). Problematyka ta przez wiele lat wzbudzała skrajne emocje i była przedmiotem dyskusji w środowisku historyków. Jej apogeum przypadło na rok 1994 w związku z publikacją na łamach „Gazety Wyborczej” artykułu M. Cichego pt. *Czarne karty powstania*. Brakowało jednak całościowego

opracowania obejmującego wszystkie aspekty tego złożonego zagadnienia. Celem autorów było wypełnienie tej luki i przedstawienie obiektywnego obrazu wydarzeń, a przede wszystkim odejście od wątków sensacyjnych. Książka traktuje o udziale Żydów i Polaków pochodzenia żydowskiego w walkach w sierpniu i wrześniu 1944 r., losach cywilów w poszczególnych dzielnicach objętych działaniami powstańczymi, a wreszcie o ukrywaniu się w ruinach miasta po upadku powstania. Rozdział wstępny omawia sytuację Żydów ukrywających się w Warszawie w latach 1942-1944. Jestem autorem części dotyczącej obecności Żydów i Polaków pochodzenia żydowskiego w różnych formacjach powstańczych (Armii Krajowej, Armii Ludowej, Narodowych Sił Zbrojnych i innych), a także rozdziału pt. „Kontrowersje”, mającego za przedmiot m.in. kwestię antysemityzmu w szeregach powstańczych oraz przypadki mordów na Żydach. Na podstawie ostrożnej lektury materiałów archiwalnych (dokumentów oraz relacji polskich i żydowskich przechowywanych w archiwach polskich i zagranicznych) udało mi się sprostować niektóre pojawiające się w literaturze przedmiotu błędy i nieścisłości, a przede wszystkim odtworzyć i opisać wiele nieznanymi wcześniej epizodów powstańczych. Praca była recenzowana w kraju i za granicą (w USA omawiał ją Timothy Snyder na łamach „New York Review of Books”, 24 VI 2010).

Charakterystyka pozostałej części dorobku naukowego.

4. Badania nad stosunkiem polskiego Kościoła katolickiego (hierarchii kościelnej i duchowieństwa) do Zagłady stanowią kontynuację moich zainteresowań z okresu pracy nad rozprawą doktorską oraz analiz dyskursu publicznego na temat stosunków polsko-żydowskich w okresie tużpowojennym. Punktem wyjścia była weryfikacja prawomocności schematów interpretacyjnych pojawiających się w literaturze przedmiotu zarówno w PRL, jak i w okresie po 1989 r. Z uwagi na niewielką wiarygodność wielu materiałów historycznych wytworzonych w okresie powojennym konieczna okazała się korekta ustaleń odnośnie do zakresu zaangażowania duchowieństwa diecezjalnego i zakonnego w działania mające nieść pomoc wyznawcom judaizmu i konwertytom, skali nazistowskich represji oraz ocen dotyczących postaw poszczególnych biskupów. Podczas debaty wokół zbrodni w Jedwabnem przygotowałem opracowanie na temat przedwojennego stanowiska biskupa i księży diecezji łomżyńskiej wobec „kwestii żydowskiej” i omówiłem postawy duchowieństwa w okresie antyżydowskich mordów i pogromów latem 1941 r. (tekst został opublikowany w tomie *Wokół Jedwabnego* przygotowanym w Biurze Edukacji Publicznej IPN pod red. P. Machcewicza i K. Persaka w 2002 r.). Wyniki kolejnych badań były referowane podczas konferencji naukowych, a następnie publikowane w wydawnictwach krajowych i

zagranicznych (w Niemczech, USA i Izraelu). Jednym z najważniejszych spośród podjętych przeze mnie zagadnień była kwestia oceny wojennej korespondencji przedstawicieli polskiej hierarchii, w tym szczególnie arcybiskupa Adama Sapiehy, z Watykanem, a co za tym idzie ich roli w informowaniu o sytuacji na okupowanych ziemiach polskich. Na podstawie dostępnego historykom fragmentu dokumentacji watykańskiej, a także materiałów spoczywających w polskich archiwach (krajowych i londyńskich), zakwestionowałem tezę o znaczącej roli polskiego Kościoła w informowaniu wolnego świata o nazistowskim terrorze wobec Żydów (najobszerniej opisałem to tekście z 2009 r. *Polska hierarchia kościelna wobec eksterminacji Żydów – próba krytycznego ujęcia*). Przedstawiona przeze mnie argumentacja nie została dotychczas podważona. Uzupełnieniem tego nurtu moich zainteresowań są studia poświęcone reakcjom watykańskiego Sekretariatu Stanu i Piusa XII na wiadomości o terrorze niemieckim na terenie Polski, napisane na podstawie dokumentacji ambasady RP przy Watykanie (*Pius XII wobec terroru na ziemiach polskich na przełomie 1942/1943 w polskiej perspektywie; Banging One's Head Against a Brick Wall. Interventions of Kazimierz Papée, Polish Ambassador at the Holy See regarding Germans Crimes in Poland*). Stanowią one przyczynek do toczącej się od dziesięcioleci debaty na temat postawy Piusa XII w okresie drugiej wojny światowej. Badania nad tym zagadnieniem zostały zawieszona z powodu braku dostępu do archiwów kościelnych.

5. Kolejny punkt moich zainteresowań to historiografia Zagłady. Opublikowałem opracowania mające za przedmiot piśmiennictwo dotyczące stanowiska Kościoła katolickiego w Polsce wobec eksterminacji Żydów (pierwszy tekst ukazał się w 2000 r.), polski dyskurs historyczny na temat pomocy udzielanej Żydom w okresie okupacji niemieckiej (*Polskie piśmiennictwo na temat zorganizowanej i indywidualnej pomocy Żydom (1945–2008)*, 2008) oraz przebieg i naturę debaty wokół zbrodni w Jedwabnem (*Debata wokół Jedwabnego*, 2011). Następny artykuł z tego cyklu, o przedstawieniach Holokaustu i stosunków polsko-żydowskich w „Kulturze” paryskiej w latach sześćdziesiątych XX wieku, zostanie wkrótce opublikowany.

6. Od wielu lat zajmuję się historią Zagłady na ziemiach polskich. Jestem autorem dwóch syntetycznych tekstów: *Zagłada Żydów* (2010) oraz *L'extermination des Juifs polonaise dans le Gouvernement général (Aktion Reinhardt). Aspects généraux* (2011) oraz szczegółowego studium na temat postaw Polaków w dystrykcie lubelskim (*Polska ludność chrześcijańska wobec eksterminacji Żydów – dystrykt lubelski*, 2004). Największy ciężar gatunkowy spośród moich działań na tym polu mają dwa redagowane przeze mnie wydawnictwa zbiorowe. Pierwsze z nich, pt. *Akcja Reinhardt. Zagłada Żydów w Generalnym*

Gubernatorstwie (2004), zawiera kilkanaście tekstów dotyczących najważniejszych aspektów planu eksterminacji Żydów w Generalnym Gubernatorstwie o kryptonimie akcja „Reinhardt” autorstwa wybitnych specjalistów z Polski i z zagranicy. Poświęcone są one procesowi decyzyjnemu prowadzącemu do „ostatecznego rozwiązania”, niemieckim sprawcom i formacjom pomocniczym, metodom zabijania, obozom zagłady, przebiegowi masowego mordu w poszczególnych dystryktach, reakcjom ofiar w obliczu deportacji czy wreszcie reakcjom świadków i obserwatorów. Jest to podstawowa pozycja na temat zagłady Żydów w Generalnym Gubernatorstwie dostępna w języku polskim. Druga książka, pt. *Erntefest, 3–4 listopada 1943. Zapomniany epizod Zagłady*, wydana w 2009 r., której jestem współredaktorem i jednym z autorów, ma za przedmiot największą egzekucję dokonaną przez nazistów w okupowanej Europie (zamordowano ok. 42 tys. Żydów). Na tom składają się teksty omawiające deportacje Żydów na Lubelszczyznę z getta warszawskiego, historię ulokowanych tu obozów pracy, przygotowania do masowego mordu, bezpośrednie reakcje polskiego otoczenia, a wreszcie powojenne śledztwa prowadzone w Polsce i w Niemczech. Całość uzupełniona jest aneksem zawierającym niemieckie, żydowskie i polskie dokumenty dotyczące tej zbrodni. Jest to najpełniejsza publikacja na ten temat.

7. Studia z historii PRL. W latach 2001-2004 opublikowałem kilka tekstów odnoszących się tego okresu. Dotyczyły one sowieckich wzorców propagandy „antysyjonistycznej” w PRL, życia codziennego aparatu partyjnego w okresie stalinizmu do 1956 r., a wreszcie analizy porównawczej komunistycznej propagandy w oparciu o przedstawienia widniejące na znaczkach pocztowych krajów bloku wschodniego. Ostatnim moim tekstem dotyczącym historii PRL (nie licząc tych związanych z kontekstem Zagłady) było opracowanie na temat konfrontacji władza-Kościół katolicki w roku 1966 r. na przekładzie Lubelszczyzny.

V. Charakterystyka działalności redaktorskiej

Na początku 2005 r. wraz z dr hab. Barbarą Engelking podjąłem działania zmierzające do stworzenia interdyscyplinarnego wydawnictwa naukowego zorientowanego na badania nad Holocaustem i jego szeroko pojętym kontekstem historycznym i kulturowym. Pismo miało być odpowiednikiem czołowych periodyków światowych – „Yad Vashem Studies” (Jerozolima) i „Holocaust and Genocide Studies” (Waszyngton). Pierwszy tom ukazał się pod koniec 2005 r. pt. „Zagłada Żydów. Studia i Materiały”. Wydawcą jest Centrum Badań nad Zagładą Żydów IFiS PAN. W Radzie Naukowej zasiadają badacze o ugruntowanym autorytecie (profesorowie Michał Głowiński, Israel Gutman, Paweł Śpiewak, Szymon

Rudnicki, Nechama Tec, Jerzy Tomaszewski, Feliks Tych). Dotychczas pod moją redakcją ukazało się siedem tomów o objętości od 363 stron (t. 1, 2005) do 665 stron (t. 7, 2011). Trwają prace nad kolejnym. W latach 2005–2011 zamieszczono kilkadziesiąt studiów autorów polskich i zagranicznych (m.in. z Izraela, USA, Niemiec, Szwecji, Francji i Danii), reprezentujących różne dyscypliny naukowe, a także liczne materiały źródłowe, recenzje najnowszej literatury przedmiotu oraz autorskie omówienia piśmiennictwa naukowego z krajów europejskich i USA przygotowywane przez tamtejszych badaczy. Każdy z tomów zawiera temat przewodni, któremu poświęcona jest zasadnicza część zawartości (np. historiografia, problematyka polskiej i żydowskiej kolaboracji, zagadnienie pomocy Żydom, postawy Kościołów chrześcijańskich wobec Zagłady). Z punktu widzenia redakcji istotną rolę odgrywa dział „Z warsztatów badawczych”, w którym publikowane są teksty autorów młodego pokolenia, będące często fragmentami prac magisterskich i doktorskich. Pismo „Zagłada Żydów. Studia i Materiały” spotkało się ze sporym zainteresowaniem w kraju i poza jego granicami, zdobywając mocną pozycję wśród wydawnictw naukowych.

W celu pełniejszego włączania polskich badań do światowego obiegu naukowego od 2008 r. wydawana jest po moją redakcją anglojęzyczna wersja rocznika „Zagłada Żydów. Studia i Materiały” pt. „Holocaust. Studies and Materials”. Dotychczas przygotowaliśmy dwa tomy (ukazały się w latach 2008 i 2010), zawierające najważniejsze polskie teksty zamieszczone w wydaniach oryginalnych. Obecnie trwają prace nad tomem trzecim. Inicjatywa to spotkała się z zainteresowaniem wśród zagranicznych odbiorców.

Od 2009 r. jestem członkiem Rady Naukowej „Zeszytów Majdanka” wydawanych przez Państwowe Muzeum na Majdanku. Ostatni, 25 tom, ukazał się w 2011 r. Pismo publikuje polskie i zagraniczne teksty dotyczące historii obozów koncentracyjnych i obozów zagłady oraz szeroko pojętej problematyki okupacyjnej.

Od 2011 r. jestem członkiem komitetu redakcyjnego „Teki Lubelskiej” – interdyscyplinarnej inicjatywy powołanej do życia przez fundację Collegium Artium, mającej na celu publikowanie materiałów poświęconych dziedzictwu kulturowemu Lubelszczyzny. Pierwszy tom znajduje się w przygotowaniu.

VI. Uczestnictwo w redagowaniu wydawnictw zbiorowych

Oprócz wspomnianych już dwóch tomów *Akcja Reinhardt. Zagłada Żydów w Generalnym Gubernatorstwie i Erntefest, 3–4 listopada 1943 r. Zapomniany epizod zagłady* uczestniczyłem w redagowaniu następujących wydawnictw zbiorowych: *Prowincja noc. Życie i zagłada Żydów w dystrykcie warszawskim*, wraz z Barbarą Engelking i Jackiem

Leociakiem (2007) oraz *Zagłada Żydów. Pamięć narodowa a pisanie historii w Polsce i we Francji*, wraz z Barbarą Engelking, Jackiem Leociakiem i Anną Ziębińską-Witek (2006). Pierwszy z tych tomów zawierał teksty napisane w ramach realizowanego przez Centrum Badań nad Zagładą Żydów projektu badawczego dotyczącego eksterminacji Żydów w dystrykcie warszawskim. Drugi tom zawierał materiały wygłoszone podczas polsko-francuskich konferencji naukowych. Wspólnie z Tomaszem Szarotą dokonałem wyboru mniej znanych tekstów prof. Krystyny Kersten i przygotowałem go do druku (*Pisma rozproszone*, 2005). Inicjatywa wydania tego tomu narodziła się w Pracowni dziejów Polski po 1945 r. IH PAN, w kręgu uczniów i przyjaciół autorki.

VII. Inne formy działalności redaktorskiej

W latach 2008–2009 kierowałem pracami zespołu redakcyjnego polskiej edycji wydawnictwa *The Encyclopedia of the Righteous Among the Nations*, zawierającego biografie 5000 osób nagrodzonych medalem Sprawiedliwego wśród Narodów Świata, przygotowanego przez izraelskich autorów Sarę Bender i Shmuela Krakowskiego pod kierunkiem Israela Gutmana (t. 1–2, Jerusalem 2004). Zadaniem zespołu było skorygowanie błędów i nieścisłości oraz dodanie koniecznych uściśleń. Polska edycja została wydana przez krakowski Instytut Studiów Strategicznych (*Księga Sprawiedliwych wśród Narodów Świata. Ratujący Żydów podczas Holocaustu*, t. 1–2, Kraków 2009).

W latach 2007–2009 byłem członkiem polsko-izraelskiego zespołu historyków (ze strony polskiej kierowanego przez Szymona Rudnickiego), opracowującego edycję dokumentów o stosunkach dyplomatycznych między obu krajami w latach 1945–1967. Tom ukazał się równocześnie w Polsce (*Stosunki polsko-izraelskie (1945–1967). Wybór dokumentów*, red. S. Rudnicki, M. Silber, Warszawa 2009, s. 739] i Izraelu (*Documents on Israeli-Polish Relations 1945–1967*, Jerusalem 2009, s. 803, w języku hebrajskim).

W latach 2009–2010 należałem do zespołu historyków i edukatorów opracowujących wybór dokumentów dotyczących eksterminacji Żydów na ziemiach polskich przeznaczony na użytek nauczycieli i studentów. Tom ukazał się pt. *Wybór źródeł do nauczania o zagładzie Żydów na okupowanych ziemiach polskich*, wybór i oprac. zespół pod kierunkiem A. Skibińskiej i R. Szuchty, Warszawa 2010, s. 745.

Obecnie jestem redaktorem naukowym przekładu fundamentalnego dzieła amerykańskiego politologa i historyka Raula Hilberga *The Destruction of the European Jews*, t. 1–3, New Haven–London 2003. Publikacja polskiej edycji, pt. *Zagłada Żydów europejskich*, planowana jest na jesień 2012 r.

VIII. Udział w konferencjach naukowych

Brałem udział w następujących konferencjach naukowych:

- Międzynarodowa konferencja „Europa pod rządami nazistów a Holocaust”, Warszawa 29 VIII–1 IX 1999; referat pt. „Kościół w Polsce wobec Zagłady w świetle literatury przedmiotu”.
- Międzynarodowa konferencja „Antisemitism and its Opponents in Modern Poland”, Morgantown, West Virginia 16–18 VI 2002; referat pt. „The Catholic Church and the Jews during World War II”.
- Międzynarodowa konferencja „Akcja Reinhardt. Zagłada Żydów w Generalnym Gubernatorstwie”, Lublin 7–9 XI 2002; referat pt. „Polska ludność chrześcijańska na Lubelszczyźnie wobec eksterminacji Żydów”.
- Polsko-francuskie seminarium „Eksterminacja Żydów: pamięć narodowa i pisanie historii” (Ateliers franco-polonais „Le génocide des Juifs: mémoire nationale et écriture de l’histoire”), Paryż 7–8 VI 2003; referat pt. „Polacy wobec Zagłady. Stan badań”.
- Międzynarodowy warsztat dotyczący stosunków polsko-żydowskich, organizator Instytut Yad Vashem, Jerozolima 19–23 X 2003; referat pt. „Ludność chrześcijańska Lubelszczyzny wobec eksterminacji Żydów. Postulaty badawcze”.
- Międzynarodowe kolokwium polsko-francuskie, „Le génocide des Juifs: mémoire nationale et écriture de l’histoire”, Lublin 22–23 I 2004; referat pt. „Kwestia żydowska w optyce Polskiego Państwa Podziemnego”.
- Międzynarodowa konferencja naukowa „Żydzi w Polsce, 1939–1945” („Les Juifs et la Pologne 1939–1945”), Paryż 14–15 II 2005; referat pt. „La Delegatura et la question juive”.
- Konferencja „Zagłada. Współczesne problemy rozumienia i przedstawiania”, Poznań 1-2 marca 2007; referat pt. „Dekonstrukcja dziejów Żydowskiego Związku Wojskowego”.
- Międzynarodowa konferencja „Poles, Jews, and the Holocaust – Myths and Reality”, Tel Awiw 16–17 IV 2007; referat pt. „Stan badań nad stosunkami polsko-żydowskimi w Polsce i Izraelu”.

- Międzynarodowa konferencja „Żydowski Marzec 1968–2008”, Warszawa 5–9 III 2008, referat pt. „Berków Joselewiczów nie potrzebujemy. Uwagi do eseju Marii Janion”.
- Warszawski Kongres Judaistyczny, Warszawa 16–18 VI 2008; przewodniczenie sesji pt. „Żydzi w getcie. Aspekty przestrzenne, materialne, demograficzne”.
- Konferencja w 65. rocznicę operacji „Erntefest”, Lublin 3 XI 2008; referat pt. „Żydzi na Lubelszczyźnie w optyce polskiej konspiracji”.
- Konferencja naukowa „Pius XII. Polityka i historiografia”, Warszawa 13 I 2009; referat pt. „Pius XII wobec terroru na ziemiach polskich na przełomie 1942/1943”.
- Konferencja naukowa „Historia i pamięć o zagładzie Żydów na Lubelszczyźnie”, Lublin 3 XI 2009; podsumowanie obrad.
- Międzynarodowa konferencja „Polsko-izraelskie spotkania badawcze”, Warszawa 19–22 X 2009; referat pt. „Polski Kościół katolicki wobec sprawy żydowskiej w pierwszej połowie XX wieku”.
- Międzynarodowa konferencja „Jewish Life during the Holocaust: New Approaches to and Aspects of Jewish Social Life”, Jerozolima 7–10 VII 2008; referat pt. „The Home Army and the Holocaust as the Subject of Research in Today’s Poland”.
- Międzynarodowa konferencja „Polski i żydowski ruch oporu pod okupacją niemiecką w latach 1939–1945”, Warszawa 23–24 III 2009; referat pt. „Biedni AK-owcy patrzą na likwidowane getta (na przykładzie dystryktu warszawskiego)”.
- Międzynarodowa konferencja „Zagłada Żydów na polskiej prowincji. Ofiary – sprawcy – świadkowie”, Łódź 27–28 X 2011; uczestnictwo w panelu podsumowującym obrady.

IX. Organizacja konferencji naukowych

W 2002 r. byłem współorganizatorem międzynarodowej konferencji naukowej zorganizowanej w 60. rocznicę rozpoczęcia eksterminacji polskich Żydów, która odbyła się w Lublinie w dniach 7–9 XI 2002. Organizatorami były Oddział Instytutu Pamięi Narodowej w Lublinie, Niemiecki Instytut Historyczny w Warszawie i Państwowe Muzeum na Majdanku. Impreza uzyskała patronat prezydentów Niemiec i Polski. Wzięli w niej udział uznani badacze z Polski, Izraela, Niemiec, USA i Kanady.

W 2004 r. byłem organizatorem kolokwium polsko-francuskiego, „Le génocide des Juifs: mémoire nationale et écriture de l’histoire”, które odbyło się w Lublinie w dniach 22–

23 I 2004 r. Była to jedna z trzech imprez naukowych w ramach polsko-francuskiego projektu badawczego, w którym uczestniczyło Centrum Badań nad Zagładą Żydów. Udział wzięli przedstawiciele różnych dyscyplin naukowych z Francji i Polski.

W 2008 r. zorganizowałem międzynarodową konferencję naukową w 65. rocznicę operacji „Erntefest”. Obrady odbywały się na terenie Państwowego Muzeum na Majdanku 3 XI 2008 r.

W latach 2009–2011 uczestniczyłem w pracach przygotowawczych do cyklu konferencji organizowanych przez lubelskie Stowarzyszenie Studnia Pamięci, Państwowe Muzeum na Majdanku oraz Zakład Kultury i Historii Żydów UMCS („Historia i pamięć o zagładzie Żydów na Lubelszczyźnie”, 3 XI 2009; „Wokół Zagłady. Nowe perspektywy badawcze”, 3–4 X 2010; „Zagłada – Edukacja – Pamięć”, 3–4 XI 2011). Inicjatywa ma na celu umożliwienie prezentacji swoich badań studentom i młodym pracownikom naukowym zajmujących się szeroko pojętą tematyką Holokaustu.

Obecnie przygotowuję międzynarodową konferencję naukową związaną z 70. rocznicą akcji „Reinhardt”. Stanowi ona nawiązanie do wspomnianej, współorganizowanej przeze mnie w 2002 r. sesji. Obrady odbędą się na terenie Uniwersytetu im. Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie w dniach 7–9 listopada 2012 r. Udział wezmą badacze z Polski, Niemiec, Izraela, Austrii i Słowacji.

X. Działalność dydaktyczna

Od 2010 r. prowadzę w semestrze letnim cykl wykładów „Zagłada Żydów polskich” na Studiach Podyplomowych „Historia i kultura Żydów w Polsce” w Instytucie Historycznym Uniwersytetu Warszawskiego.

W 2012 r. prowadziłem zajęcia (cykl wykładów, wraz z dr. hab. Jackiem Leociakiem i mgr Aliną Skibińską) w semestrze zimowym w Szkole Nauk Społecznych przy IFiS PAN pt. „Zagłada Żydów polskich. Sprawcy, ofiary, świadkowie”.

XI. Inne formy działalności

W okresie 2003–2012 sporządziłem kilkadziesiąt eksperckich opinii dla delegatur Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, prokuratur i sądów, dotyczących zachowań inkryminowanych osób oraz zawartości przedłożonych mi materiałów (płyty, wydawnictwa, plakaty itp.) pod kątem wyczerpywania znamion przestępstwa z artykułu 256. Kodeksu karnego (publiczne propagowanie faszystowskiego lub innego totalitarnego ustroju państwa lub nawoływanie do nienawiści na tle różnic narodowościowych, etnicznych, rasowych,

wyznaniowych, albo ze względu na bezwyznaniowość). Kilkakrotnie byłem powoływany w charakterze biegłego sądowego w tego typu sprawach.

Davidz Libkaba